2
217

Партія Українських Соціялїстів - Революціонерів.

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

В. Швачка.

Чому позичали віру.

Друге видане.

Наклад і друк партійної друкарні.
1915.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

https://archive.org/details/chomupozychalyvi00shch

Чому позичали віру.

Хотїв би я вам, люди добрі, росказати казочку. Одні кажуть, що дїяло ся те за царя Бомка, коли земля була тонка, а другі кажуть, що се було за царя Горошка, як землї було трошка. Ну, а я від себе додам, що буде се не казка, а бувальщина і землї було не трошка, як нинї, а було її досить: і лїси і пасовиска, і дичина по болотах та водах і риби в ставах та річках. Тай не тонка то була земля — далебі, не тонка: родила вона й жито і пшеницю і всяку пашницю і садовину і городину, на диво дивнеє багато пребагато. Що не колосок, то більше як по сто зерен мав; що не яблуня, то за яблоками і дерева не видно. Ось як тодї було: Жило ся тодї людям дуже добре, бо жили собі вони як бог велїв, всї рівні, всї однакові. Не було тодї нї голоду, нї пошестий, нї холєри, нї чуми, нї панів, нї жандармів, нї попів нї урядовцїв; в однім слові складти не було нїчого того, що псує тепер житє людське. І Бог отець старенький ходили собі по небі, по тїй стежцї зірчастій, що білою смугою на небі в ночі маячить. Ходить Господь та тїшить ся, любуєть ся тим краєм, до ангелів каже: Не було у мене такого щасливого краю, як отсей, та мабуть і не буде на усїй моїй землї. — Господоньку! — питають ангели, а як же він зватиметь ся край отсей? — Та крапце б йому і зовсїм імени не давати — відповідає Господь, — щоб не взнали про нього инші люди, тай щоб не прибрали його до своїх рук, щоб не занапастили того краю. А між собою зовіть його руським краєм.

Аж виступає перед Господа архангел Гавриїл, благовістник милостивий і каже до Господа: Господи милосердний, благослови мене летїти до народа сього руського і возвістити йому імя твоє святеє! — Господь йому відповідає: Не хотїв би я возвіщати своє імя. Пригадай собі, скілько раз ти благовістив між иншими народами, а що з того виходило? Прилїтав сатана, сїяв між твоєю пшеницею свій кукіль і сходив кукіль і пшеницю глушив, пани і попи прибирали до своїх рук брудних моє святеє імя чисте, не пускали слова мого до народу, затемнили перед людьми закон мій, сина мого розпяли. От що виходило з того. — І знов арх. Гавриїл поклонив ся богови і говорить: Господи милосердний, добре живеть ся твоїм людям руським, усе в них є: і хлїб, і мясо, і мід і молоко, всїм задоволена

душа їхня, тільки тебе милосердного не вміють вони хвалити, тобі дякувати, понароблювали вони всяких ідолів з дерева і ставлять у себе в хатах і в божницях, а в великому місті Києві навіть золотого великого ідола собі зробили, носять вони перед нього на обжинки вінки з жита або пшениці і палять перед ним, і тії ідоли получають хвалу, честь, а не ти, творитель їхній. — Дитинко моя, хлопче мій любий. — каже господь до Гавриїла, — молодий іще ти та гарячий, з гарячки своєї забуваєш те, що ти бачив на власні очи. Хиба ж не обявляв я свою волю і в Єгипті і в Ниневії і у Вавилоні? Давав я їм свій закон, в книги списав його, а що з того вийшло? Пани та попи забрали грамоту і письмо святе в свої руки, великими мурами та храмами, кляшторами віддїлили мене і слово моє від народу, щоб труднїще розуміти закон мій, придумували дурні лїтери, назвали їх святими тай забивали ними памороки робочому людови, сїльським хлопам, нацьковували одних хлопів на других: бють ся нещасні між собою, вяжуть один одного та панам дають, а попи їхні у мідних биках смалять людей, ніби то жертву мені приносять. Довго я терпів, чекав, коли перестануть люди моїм іменем других людий дурити та ошукувати, нищити та палити. Але страшний я у гніві своїм, розлютував ся, бачучи, що нема кінця-краю тим мукам. І знищив я ті царства і праведних і неправедних, усїх змив з лиця землї. Ти памятаєш се, бо бачив на свої власні очи. Гляди, шоб не було так і з руським народом, щоб і його не довело ся знищити. — При тих словах Господа восплакали всї ангели. Небо хмарами затягнуло ся, а архангел Михайло, що на вартї саме тодї стояв, шмагнув огненним мечем аж до самої землї, бо зобачив він, як сатана по над землею лїтав між горами, ховаючись у затїнку тай підслухав, о чім Господь радив ся зі своїми ангелами. Шмагнув мечем Михайло, але сатана скоріще провалив ся під землю до низу головою, а Михайло тільки копита йому присмалив.

А тим часом по великій річцї, по Днїпрі човни пливуть великі і багато їх. Сидять у них люди та все озброєні. Дорога на них зброя, на сонцї сяє як вогонь горить, а люди ті все розбійники, злодюги. На переднїм човнї отаман стоїть, хижим оком на береги подивляєть ся, пишну країну та багату бачить він перед собою, на великім березї місто славне та багате роскинуло ся, люду торговельного багато снує, а військо руськеє на чатах стоїть, грабувати не дає. Бачить отаман, що не сила його, тай думає хитрощами підійти, а сатана уже коло нього стоїть та в ухо шепче та раду дає. Виходить отаман на беріг, подарунки з собою несе, старшим людям в пояс кланяєть ся і таке до них слово

тримає: Гуляв каже, я багато по світах, одних грабував, других боронив, а спуску нікому не давав, проте такого города гарного як Київ не бачив ще і жаден нарід мені так не подобав ся, як ваш київський руський.

Зраділи сьому слову люди, витають його, в гості запрошують, годують, старими медами напувають, а проте з його ватаги очей не спускають, не вірять чужим людям. По бенкеті умовляється отаман з міщанами і з селянами, що на службу до них стає, боронити їх від лютих ворогів, від диких степовиків. Будете, каже, мене тільки годувати, та жити пустите в той терем високий, що на горі стоїть, а я за вас з дружиною своєю кров буду проливати. Запили люди могорича, тай зажили. Отаман назвав себе князем, живе з дружиною в теремі високім, їсть, пє, гуляє, правда, часом і в степи заглядає, Хазар та Половців диких лякає, а часом на човнах і до грецького Царгороду заглядає, трусить по кишенях Греків багатих, золото від них забирає. — Та не довго так вони забавляли ся. Греки розуму набрали ся, вогнем човни палили, Хазари та Половці в степи далеко заманювали і там чухрали військо князївське. Повернувши до міста, князь половини війська свого не має, просить від руських запомоги, а ті відмовляють ся. Ми, кажуть, з праці всі живемо, а не рабунками, ми не пани, обдирати других не будемо, а за себе постояти і самі спроможемось. Бачить князь, що зле для нього виходить. Не тільки Греків не втне обдерти, але і до своїх страшно приступити. Народ все здоровий, по лїсах живе між ведмедями. Податком його не обкладеш, гроший не видереш, бо і сам народ без гроший живе, без срібла і без золота, а проте їсти і пити має що. Так з горла-ж проте не видереш, блукати по лїсах з дружиною теж не весело. Міркує він, міркують і совітники його, дружки, товариші, щоб се зробити, аби народ сам до них податок нїс, аби працю свою їм давав, на них, на панів, на військових своїм потом і кровю лани поливав. Міркували вони довго, та нї до чого б воно не дійшло, колиб їм сатана не допоміг. А трапилось се ось як: Архангел Гавриїл післав сон грецькому цїсареви, щоб він наставив руських на свою Христову віру. Тодї руськи і Греки, маючи одну віру, не будуть воювати між собою. А чорт підказує далї: Та научи князя зі своїх людий дерти шкуру, так, як у вас вміють; от тодї князеви не треба буде до вас Греків лїзти. Приїздять посли від Греків до Київа до князя. Кажуть, що хотять з князем добре в злагодї жити. Зібрав ся князь зі своїм військом та з підлизниками своїми та ще з жерцями тими, що народ дурять, гроші від народу беруть та нїби то до старших божків поганських молять ся. Зібрались усї гуртом тай слухають посланців

грецьких. А ті і кажуть: Приїхали отсе ми до вас, князю і дворові і жерці подивити ся на вас тай дізнати ся, з якого се ви доброго дива зачіпаєте нас, купців наших грабуєте, золото по кишенях у нас трусите. Приїхали ми до вас тай бачимо, через що у вас очи такі ласі на наше добро. Бачимо ми, пнете ся ви на панів, одягнути ся хочете гарно, каміня дороге на шию чіпляти, їсти й пити хочете ласо, замісць свого меду — вам вина хочеть ся, пнете ся ви, але далеко вам до справжнього пана. Пнете ся ви, щоб вище стати, або хоч показати ся перед вашими руськими людьми справжніми панами, мовою руською нехтуєте, по московськи та по польськи балакаєте, а проте і ми, та мабуть і ваші люди бачуть, що не пани ви, а просто грабіжники, злодії, з рабунку й живете. — Як же ви пообіцяєте не чіпати нас, то ми научимо вас як панами бути, як з народу свого жити, самі собою багатіти. Не прийдеть ся вам і до нас заглядати, руські люди самі все вам принесуть, останнїй гріш вам віддадуть, та ще й то по своїй охоті, самі дадуть та ще й спасибі скажуть, що ви прийшли. А не дають вам тепер нічого через те, що хоча нарід ваш темний і добрий для того, щоб з нього шкуру дерти, так проте і самі ви від нього далеко не втекли. Народ ваш не грамотний, неосьвічений і ви самі неграмотні і неосьвічені. По другому і бога ви не знаєте; великого сташного бога, щоб ним не тільки дїтий, але увесь нарід можна було лякати. У нас все те є, через се ми й багаті, бо іменем Господнїм та хрестом сьвятим такого холоду на селян наженемо, що ті остатну сорочку з себе здіймуть, останнїй кавалок хлїба у дитини з рота виймуть, а нашому цареви податки заплатять. Бачить князь, що добре Греки кажуть, а дружина його, військо, жерці, та князеві підлизники, льокаї, теж підтакують, та від тих слів грецьких аж облизують ся, так усїм їм хочеть ся панами поставати.

— Згода! — кажуть усї. — Научіть нас, як людий своїх руських дерти, то ми до вас у Царгород і носа не покажемо.

— Добре! — кажуть Греки — Виберіть ви з проміж себе людей по кілька душ з військових, з бояр, з радників князевих, з жерців — або попів, тай нехай вони їдуть до нас та подивлять ся, який у нас бог, які у нас порядки. Але хлопів сїльських не беріть, не слїд їм знати того, що вам доведеть ся бачити.

Зібрали ся сватки, тай поїхали на оглядини у Царгород до Греків. Як приїхали ті оглядачі до Царгорода, то аж роти порозззявляли, дивуючись, такого богатства, як у тодїшньому Царгородї — Византії нїде не було і тепер нема. Величезні палаци, все з мармору будовані, чудернацькою різьбою поцяцьковані; церкви такі великі та

гарні, що й у снї не приснять ся, а між ними св. Софія, неначе панський палац між хлопськими хатами, така велика та розкішна: висока та різьбою поцяцькована, вище всїх свою баню підняла, а хрестом хмари торкаєть ся. Водили Греки може з цілий тиждень по містї посланцїв отих руських, годували, напували, але до сьвятої Софії у середину ще не пускали, недїлї дожидали. Як прийшла недїля, повели Греки руських послів до Софії. Як увійшли в середину, то вже не знали, куди вони увійшли, думали, що просто в рай попали. Службу божу правили митрополит з попами, попи усї здорові, череваті, як кабани; бороди у них, як у цапів довгі, в дорогих, золотом шитих одежах, правлять службу божу. Як скінчила ся служба, то Греки і почали учити наших, тай кажуть: бачите, яка наша віра добра, то вона нам дала всю оту вигоду, що ви у нашому містї бачили, все те богатство, усї ті роскоші. Бог скрізь один, але ми інакше у нього віримо, а ви інакше, через те ми богаті, а ви бідні.

— Ой научіть же нас, научіть же нас, як нам вірити, щоб і ми були такі богаті, як і ви, кажуть київські посланцї, а самі аж трусять ся од задрости. — Слухайте ж, кажуть Греки: Ото було уже багато гріха росплодило ся по землї, були крадїжи, убійства, були дуже багаті, але з голоду мерли бідні і тим бідним було і після смерти зле, бо всї вони просто до пекла мусїли йти після смерти. Ото Господь надумались собі післати сина свого на землю, щоб він навчив тих бідаків, голоту ту смердячу, як їм спекатись того лиха — пекла того вічного. Длятого треба було синови приняти людський вигляд. От і походили собі Господь по землї пошукати якої дївчини, щоб від них сина мала. Як раз їм до смаку припала жидівочка бідненька, але дуже гарна. От тодї Господь підослали ангела свого благовістничка, щоб той росказав доладу, що треба. Вона приняла, а незабаром і боженятко мала, Ісусиком його назвала. А старенький бідака тесля Иосип і покрив її, щоб люди не збиткували ся, та так собі жили. Але Иосип сам був бідний, то жило і боженя між ними в біднотї, в злиднях виросло. А як вийшли йому лїта тай наука дала ся, то він зі свого розуму великого божого давай голоту, хлопів усяких бунтувати, почав з церков попів виганяти, казав, щоб податків не платили цареви, щоб від панів більшої платнї домагались за працю і так заковерхнув народом, що уже і жандарі боять ся підступити, нїчого зробити не можуть, податків здерти не можна, хлїб панський не збираний стоїть, раді-б вони того Ісуса-Христа арештувати, так і приступити до нього трудно, бо сила народу за ним ходило, не дадуть арештувати. А чим далї, то все для по-

пів і для панів гірше, бачать вони, що непереливки уже, підкупили ученника його, Юду, щоб видав їм Ісуса, коли він буде на самотині богу молитись. Так і зробили. Вхопили Ісуса, а народови поставили горілки та вина усякого: пє народ могорич, пють хлопи, гуляють, та свого защитника пропивають, а він сьвятий уже на хресті, мучить ся. Повісили його на хресті, обставили жандарями, та лякають хлопів, показуючи на розпятого, дивіть ся, мовляв сякі-такі, погляньте: бачите, ми сина божого на хресті розпяли, то що ви собі думаєте, вам ще не те буде. Оттак попи та пани з жандарями втихомирили нарід. Сам син божий, хоч вчив хлопів любити ся між собою, з'єднувати ся і потім всім вкупі стати проти панів, та либонь за коротким часом не встиг багато зробити. Проте найшли ся і у нього ученики, що й смерти не боялись і давай ширити його науку. То там, то там вони перекривали ся і вчили хлопів. Вони казали їм, аджеж у вас вся сила, бо все робить ся вашими руками, а тимчасом ви пухнете з голоду і умираєте. Чомуж се так? А тому, що не маєте відваги постояти один за другого; ви мрете помаленьку від страшних хороб, бо мусите жити в бруді, в нечесті, в голоді, і холоді, ви поволи умираєте в страшних лютих муках від пранців від усяких, гниття крови і инших лютих мук і хороб, що заробляєте на тяжкій праці панській, вмираєте в копальнях панських і фабриках, а не маєте сміливости і одваги вмерти короткою смертю, але вмерти так, щоб і свої і чужі згадували. Ви боїте ся вмерти за єдність, за любов один до другого. А дуже, дуже затремтіли-б гнобителї ваші, колиб зобачили, що ви умієте вмирати за єдність, один за другого, а тодї вони-б не визискували вас так. І приймали ся ті слова, як зерно на буйній землї. І пани, бачивши, що не переливкі, давай утихомирювати людий. Як тільки хто признаєть ся до віри Христової, того побивають камінем, або розпинають, або палять. Але се нїчого не помагало, христіянство ширило ся, а з ним ширила ся братська любов між хлопами, між робітниками, між біднотою та голотою.

Але найшов ся й між жидівськими панами один розумний на голову, звав ся він Павло. Мордував він людий, різав, палив, але бачить, що так нїчого не поможе, задумав хитре дїло. Дай, думає собі, вберу ся я в овечу шкіру та піду між овечки, то там уже нароблю я між ними натолочи. — Справдї приняв христіянство, та як був розумний, ще й фільософ, то став у них на рівнї з апостолами тай почав учити. Учити учив, але й свого панського та правительственного жучка підпускав.

Знає він, що уряд або власть на службі у панства, а не у простих людий, бо гурт панів і рахуєть ся власне державою, а хлоп або робітник, то так собі товарина робоча, або машина для панських потреб, ото ж він і проповідує так, щоб люди праці — голота — слухали уряду, власти й написав таку хитру штуку: „Нехай всякий чоловік слухає дотичні власти, бо нема власти не від бога походячої, а котра власть істнує, то її сам бог наставив, через те, хто проти власти, той проти бога“. — Та проповідь багато помогла панам і власти і цареви. Бо спершу було християни і податків не платили й до війська не йшли, а після того його посланія уже не знали, що робити: одні сюди, другі туди, одним словом, пійшли в розтіч. Але римський цар Нерон знищив здуру між иншими християнами й Павла. — Після всяких таких проповідів та переслїдувань забули робочі люди христову заповідь, що казав їм: Люди добрі, любіть один другого, як я вас люблю, що аж вмираю за вас. Не слухайте панів, анї попів, анї книжників, що дурять вас сьвятим письмом та сьвятими буквами. Вони вас тими буквами побивають, нацьковують одного на другого. Не букви сьвяті, а те слово вільне сьвяте, слово не скуєте нї буквами нї панськими примхами. Та заповідь сьвята, що вчить вас любити ся між собою, що навчає вас, як через ту любов стати силою, непереможною силою, безстрашною. Забули вони, як він гнав попів з єрусалимського храму, багато дечого вони позабували нам на користь, а собі на збиток. А ви посли руськи слухайте, та собі навчайтесь, на вуса мотайте ту нашу науку, бо нею ми і Царгород збудували, кажуть Греки послам. А ото нам на користь пішло, що вони собі вибирали сьвящеників, сю їхню старшину ми собі потім до рук прибрали.

Але правда, слухайте, що далї було. Хоч і нищили християн, але завше між ними знаходили ся такі сьміливі, що знову виринали з проповідями і знови гуртували. Колись у Римі був такий звичай, що люди ходили в театр або цирк дивити ся, як будуть мучити християн або як будуть годувати ними звірів. Але як не було християн, то для панської втїхи примушували найманих вояків убивати один другого. Йдуть вояки рядами мимо цїсаря і витають його, кажучи: „Витають тебе ті, що мають умерти“. — І потім винявши мечі і списи, бють ся один з другим і умирають собі спокійно. І в голову їм не приходить нїчого. А християни і підсипали ся до них, кажучи, що краще б для них кинути ся на сих дохлячих розбещених панів, що дивлять ся за для забавки на їхню смерть і винищити їх, вирізати, щоб і не смердїло сею поганю.

От ті вояки, що ґлядіяторами звали ся і збунтували ся. Та поки вони збунтували ся, пройшло чимало часу, багачі розвідали про те, оточили військом і після великої бійки частину тодїж таки знищили, а чотирнацять тисяч взяли живцем і роспняли на великім шляху, що зветь ся Аппієвим. По обох боках шляху порозставлювано хрести з розпятими на тілька миль. Страшно було подумати про те, страшно уявити, а не то, що б їхати або йти між тими мучениками. Дикі птахи, круки та орли чорними хмарами лїтають над трупами роспятих, своїм криком на весь Рим дають знати, що перейшов страх для багатих, що вони можуть знов спокійно забавляти ся в цирках, тїшити ся, як брат брата бере на зелїзні вила, або мечем внутренности випускає.

Хоч і втихомирили край Римляни, залявши його кровю, та проте християн не знищили, бо вже дуже добре та християнська наука пристосована до хлопів і все їх чим раз більше стає. І нїхто вже не знав, як тому горю запобігти, бо що дня який небудь багач-дука приставав до бідноти, дарував на них усе своє майно, робив ся сам бідняком, працював гірко вкупі з ними, не кажучи вже, що прислугу свою і рабів роспускав на всї чотири сторони, та ще часом і сам ставав за наймита. Се вже була зовсїм біда, бо так би скоро всї пани зійшли на пси, ну та не довго прийшло ся християнам гуляти, трохи и вони понапили ся.

Цар Константин розумний був чоловяга, (от і ви, київські посли зробіть так як він, то буде добре) він бачивши, що непереливки, взяв тай охрестив ся сам і попів своїх похрестив і військо. — Спершу християни зраділи, що мовляв то не тільки їх палити не будуть, але навіть їм церкви свої вільно ставити. Та не зрозуміли вони того, що тепер їм уже пан не дасть свойого майна, щоб стати християнином, і не відпустить на волю рабів, а навпаки, вони, ся біднота повинна сама ставити храми, церкви, повинна податки давати на тих, та не тільки на них, але на всїх тих панів, що попами та ксьондзами звуть ся. Радїли вони, радїли, а далї і заплакали, бо всю науку християнську ми в свої рукі забрали. Провідникі наші з нас самих, куди захотять, туди науку Христову і повернуть. З'явив ся був один Іван, що Золотоустом прозвали, так як зробив ся епископом, то було згадав про колишне християнство, от ми йому показали тодї, де раки зимують, заслали його на остров Патмос, та й годї. Потім ми поробили вибірки з Євангелія, та св. письма, котрі можна читати народови, а решти до народу не пускали. Колишнїй Рим, той страшний Рим, де палили християн, зробив ся тепер для них

таким милим як ніколи. Про те, щоб відвернути увагу бідноти від головноі науки, ми придумали чудовий спосіб і добре таки забили баки народови. Візьмемо ми яку небудь дрібничку прим. чи можна молити ся до образів, чи не можна? От тепер почнемо розводити ся. Одні кажуть, що можна, другі, що не можна, далї сварять ся і бють ся, а панам одні і другі вірненько служать. Де далї, то й зовсїм забули, що Ісус вчив любити один другого, та проти панів стати; куди там, вони раді тепер очи видерти один другому за те, що той трома пальцями хрестив ся, або вірить, що дух сьвятий сходить не так, як йому хочеть ся. Потім дійшли навіть і до подїлу церкви на грецьку і римську, бо тоді кождий думає, що у нього правда, а у другого нема, тай радий, рахує на те, що бог йому допоможе зі злиднів вилїзти. Ну, а ми собі епископи, попи, ксьондзи і пани на тому добрий гандель зробили, бо і там і тут деремо собі з хлопів, що хочемо, хоч і останню сорочку. — А вже нема чого й казати, як вговорюємо їх слухати уряд, начальство, всяких панів і все по писанію, по пророках, та апостолах. Де так в писаніях говорить ся, те пустили до читаня в церквах перед народом і на них велїли спиратись, коли треба, а де стоїть напр. „низложи з престолів царів гордих", те викинути, не читати. Варт завше вживати теж спілку з двох текстів сьвятого письма в однім Христос заповідає: коли маєш дві сорочки, то другу оддай, а як одну маєш, то навіть і ту оддай", а щоб знати, кому віддай то, є готовий другий текст; в иншому місцї там Христос каже: „у не маючого відберет ся і віддасть ся тому, що має". Так гарно можна довести зі сьвятого письма все, що треба нам, щоб панувати над голотою. А коли хлопи всеж таки збунтують ся де небудь, то не разом, так, що жандармів вистарчить на яке небудь село. Ну та вони й самі того не зроблять, бо ми їх добре прибрали до рук. Ну і царі у нас розумні все були, хлопа не розпускали, а як що й ставало ся, то відвертали його увагу на инше напр. казали, що образів сьвятих не треба; викидають їх, другі настають назад, вертають, а хлоп думає, що то вся сила в образах. Але найкраща, найрозумнїща у нас була цариця Хведора (Тедора) благовірна.

Тож то вона бога любила, а єретиків ненавидїла страх. — Як який хлоп збунтуєть ся, не схоче платити податків, або не слухняний для панів, для урядників, зараз же вона велить зробити його єретиком, переступником проти слова апостола Павла і тогдї зараз смертію карає. За свою благочестиве та христолюбиве житє вона нарізала, розпяла, та спалила двіста тисяч оттаких єретиків. Сла-

вно, славно нам тоді було, даруй її господи царство небесне. Ну тепер вона сьвята, сьвята! Ви собі доконче таких царів заведіть. Жандармів за хлопами доглядати заведіть. Як котрий жандарм забє хлопа, зараз йому хреста вчепити на груди, він буде тоді усім показувати на хрест, бити себе в груди, скаже: бачте, одного вже забив і знак маю, то ще гірше буде як не слухатимете. Військовим офіцирам, ґенералам теж хрести варт почепляти, тоді жовніри будуть їх боятися і батька матїр застрілять по приказу ґенерала, а на нього руки не піднїмуть, бо йому присягав.

А щож то за присяга, питають руськи посли? Та хиба-ж ви не знаєте? Перепитують Греки, аджеж се найголовнїще! хибаж у вас нема? Ай, ай, ай, як же вам не стидно і досї не завести присяги, ай який стид. Ну то не диво, що ваші пани такі бідні, а князї сили не мають. Тай то ще правда, як нема одного якогось старшого бога, то нема до кого й присягати.

Присяга то така річ: як позабирають молодих хлопців до війська, новобранців, підучать трошки муштрам, але набоїв до рук не дають; Потім збирають їх всіх до купи і велять їм присягати перед богом і перед євангелієм при попах і всяких старших, що вони завше будуть слухати старшину, своїх начальників, щоб вони їм нї велїли робити хочби і на рідних батьків стріляти, і дають тут новобранцї обіцянку, що як вони не послухають в чім небудь старшого, то значить вони зломали присягу, согрішили перед богом і так согрішили, що за це вони повинні віддати своє життє і за те на сім сьвітї їх розстріляють, а на тім сьвітї вони будуть вічно мучити ся в пеклї, в огнянім морі. І так ще треба говорити тім новобранцям, що як вам здаєть ся нїби приказ начальства проти закона і проти заповіди, то знай новобранець, що ти нї перед богом, нї перед людьми не відповідаєш, а твій гріх бере на свого душу начальство і офіцири.

Ото після такої присяги вони і батька і матїр застрілять, як велить начальство, бо гріха їм з того нїби то немає, а не послухати начальства значить зломати віру в Христа, сина божого, в бога. Ну, а начальство і собі гріха не має, бо каже, що все таки винен жовнїр той, що стріляє до батька і матери або і просто до своїх людей, за те, що тільки богу душу винні, а той офіцир, що приказує стріляти, не винен, не грішить, або грішить ще старший і так далї як по драбинцї: „От так штучка", сказав тоді старий вояка, аж облизав ся.

А у нас сього не гаразд робити, поки нема одного великого страшного бога, бо кождий має свойого бога, то другому не вірить, а скажи йому стріляти до батька, або

хоч просто на свого чоловіка, або беззбройного, то він відвернеть ся тай тебе застрілить, свойого начальника, офіцира. Один з молодих, що доперва прийшов та початку не чув, теж обізвав ся: „А як же“, каже, „се у вас в письмі сьвятому сказано, що Син божий забороняв клясти ся і присягати, і скрізь у четвертій і у шестій заповіди сказано: батька і матїр шанувати і убивати не можна нікого, а ви якісь присяги позаводили“. — От тут і обізвавсь старий Грек: „Бачите, як хто евангеліє та сьвяте письмо прочитає та зрозуміє, та тут же все свої, а що-ж би то було, як би і хлопи дочитали ся та докметували ся, що воно означає те письмо. Тому то ви, пани і начальники руські, не давайте його народови в зрозумілій рідній мові, а дайте в чужій, та ще й букви німі та дурні, зайві, повидумуйте, от тодї буде добре вам. Щасливий той папа римський латинський, всї його попи читають евангеліє тільки по латинї, то люди прості, чи то німецькі, чи французькі, чи польські чи чеські, нїчого не розуміючи з тої читанини, так їх слухають, так слухають, панів і попів і монахів-ченців, що страх.“ „А так, так“, кажуть жерцї руські, „вони і до нас приходили, та їх не гаразд було зрозуміти, то люди і не приняли тієї віри.“

Гай, гай, тому панови добре живеть ся, він ще хитріще від нас з'умів підійти, він вдає з себе неначе божого цехмайстра над людьми, неначе йому Христос передав свою власть. А власне Христос сам нищив всяку власть, хотїв всїх зробити рівними, ну а пани зуміли добре перевернути все евангеліє до гори ногами, а може вплели те, чого і в евангелію нема, тай тепер пишають ся в роскошах. Вони у себе в Римі збудували таку церкву, що далеко більша від нашої Софії. А палата для одного папи має одинадцять тисяч покїв, а все то за хлопські гроші, позбирані майже з усього сьвіту. Он як їм добре живеть ся.“ Тут знову обізвав ся той молодий вояка, що спізнив ся: „На щож йому, одному папі така сила покоїв. От наш князь Володимир тримає для себе шістьсот дївчат, а навіть половини того числа покоїв не має. Він же молодий та такий здоровий, як бугай, таких людий і на сьвітї мало, а папа — тож повинен уже лїтнім чоловіком бути“, „Е, сину, там так було, що якась папа навіть дитину привела та нащо нам добивати ся в тім, аби добре жило ся“.

„Але-ж ваш Христос умер прецїнь на хрестї і бідний був, не мав де голови притулити, то якже се його спадкоємець аж одинадцять тисяч покоів має, роскошує в них.“ „Е, синку, все то во славу божу; так треба хлопови казати: во славу божу, тай годї. Хлоп дурний, сам читати не любить і не вмітиме, як ви постараєтесь добре азбуку

зробити, з німими та дурними сьвятими буквами і він всьому повірить. Розумному і правдивому він тоді не повірить, а саме неімовірне і дурне, аби тільки незрозуміле — все те прийме за правду і буде вам за те, що його дурите, гроші давати, та ще й які. А щоб він не дорозумів ся ні до чого сам собою, то ми дамо вам велику науку: Не вчіть хлопа своєю рідною мовою, щоб він не зрозумів вас, а зрозумівши, не перестав вам вірити. Письмо возьміть собі словенське, а не руське. Мова тутешних солунських словен незрозуміла і є там багато букв лишніх, — от сею мовою та буквами ви й забєте баки хлопам. У них за роботою, за тяжкою працею буде мало часу, щоб добре розшолопати ту грамоту, то й сьвятого письма не розуміти-муть і будуть вас слухати, як ще й до того настрашите їх сьвятим хрестом та жандармами, то з вільних стануть вашими рабами-кріпаками. В граматку вставте такі сьвяті букви: юс малий, юс великий, фиту їжицю, єри, ъ і ѣ, та скажіть, що ті букви видумали сьвяті Кирило і Методій, то хлопи будуть бити кождого, хто їх стане розуму вчити та викидати оті букви, а від їх не відкажуть ся. Один другого будуть хлопи бити, за чуби дерти, а вам того тільки й треба. Ви пани можете між собою й рідною й чужою мовою балакати, бо у вас є багато зайвого часу, але перед хлопом усе балакайте не його мовою, а чужою для нього, щоби він вас не розумів. От він замість того, щоб учити ся скоріще по свойому розуму, буде пнути ся до панського, та сам паном не стане, бо часу не має, а буде собі оті букви мимрити та кметувати, для чого ъ стоїть, де треба ставати ѣ, а де і, або коли де і як читати юси. Прийде втомлений хлоп з роботи та почне читати. Не багато ще тих йорів (ъ) та ятів (ѣ) начитав, а вже йому в голові й замакітрить ся і він подумає, що то йому здають ся ті словеса такими трудними через свою глибоку мудрість, а не знатиме дурний того, що то йому ті дурні букви, що їх сьвятими звуть, такого туману написали, а боже слово само по собі просте та ясне. А хлоп сього не знати-ме і буде все думати, що то йому бог розуму не дав, щоб зрозуміти мудре боже слово, тай ходити-ме до попа та до пана, бо їм се дане від бога, а з тим вкупі і все, всї земні дари, все добро й багатство все по їхньому розуміню буде дане від бога. Оттак треба хлопів ошукувати. Приймайте ж нашу віру, хрестіть ся і сидіть собі дома та деріть шкуру зі свого хлопа, а до нас не сікайтесь, не наскакуйте, не воюйте. Бо не в тім мудрість, щоби забрати гроші у другої, чужої держави напавши на неї, бо часом і відсїч буде, ще й сам пропадеш, а то мудрість, щоб пани в кождій державі вміли дерти не то гроші, а навіть шкуру зі свого хлопа, а той нишком, тихо, без крику, покірно все носив би та

носив, давав би та давав грошики до панських білих ніжних ручок".

Подякували руські посли за науку, утвердили ся вони тепер у християнській вірі, хрестили ся тай поїхали до дому.

А в дома, у Київі, князь Володимир жде дожидає своїх післанців. Приїхали та зараз до князя у двір на раду.

— Ну щож, добра грецька віра? — питає князь.

„Ой, княженьку наш, така-ж то добра віра, така-ж вона вигідна, що й уявити собі трудно. Нема в світї ліпшої віри від християнської, бо за нею дуже легко панам живеть ся. Християнський бог великий та страшний, ще й вогняне пекло має. Дуже зручно лякати ним хлопів, тільки треба його до своїх рук прибрати. Нї проти князя, нї проти боярина, навіть проти наших наймитів нїхто не то руки, але голосу навіть не підойме, бо тим богом ми тому такого холоду наженемо, що й у снї буде жахати ся. А як добре святим хрестом лякати! На ньому божого сина розпняли, то тільки покажи його, то кождому зараз зуби заціпить".

Жерцї кланяють ся князеви тай собі промовляють:

Вам, князю, йде хлопське тїло, хлопська шкура й податки, а нам нехай хлопська душа та церковні доходики, ми тихі та мягонькі, то й тим якось прохарчуємо ся. Ми повинні глядїти за тим, хто родить ся й хто вмирає, щоб його душа борони боже з наших рук не вислизнулась. Ми будемо собі сидїти все коло хлопів у селї, будемо знати, скільки їх і де вони є, хто скільки має. І все те скажемо тобі, князю. Службу божу будемо правити, — се наша праця для хлопського ока, щоб нїби то не даром гроші з них дерти. Та заведемо сповіди та відпусти, щоб на сповіди хлоп все-все розказав, навіть що він думав, не то що дїяв, бо без сповіди не дамо причастія, а без причастія попаде просто в вогняне пекло. Узнавши на сповіди де що є небезпечного, можна й жандармів покликати і все що хоч зробити. От щоб нам іще стати латинниками то ще краще, бо там піп не жонатий, то йому добре в селї за громадського бугайця бути. А жінки народ дурний, з неї все випитаєш, та баби через те саме охотнїйше пристають на латинство, як де є гарний та молодий ксьондз латинський.

— Слухайте но, — питає князь, — а як там справдї на рахунок сього добра, знаєте я трохи теє, нїби ласий до дївчат, а тут щось непевне намальоване на страшнім судї".

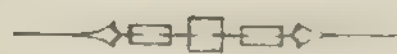
— То, князю милий, пусте, — озвав ся молодий вояк, — то тільки хлопів лякати, а християнський бог сам не від того, ще й дорогу нам показав: від сільської дівчини сина собі мав. Так і ми будемо робити. Щож, поганські звичаї кепські, попсував дівчину, то й тримай на своїй шиї. От ти сам князь, а мусиш тримати на своїй шиї аж шістьсот покриток, — а християнам не можна тримати стільки, а тільки одну жінку, ну, а поза жінкою звичайно скільки хоч дівчат псуй, тільки з собою не бери. От, як одягнемо ми блискучі мундури та підемо на село, ото будемо роскошувати, мов груші дівчат будемо трусити. — Говорить вояк, та ще й підскакує, очи світять ся, сам облизуєть ся. — О, з собою брати не будемо, нехай там собі батьки з внуками няньчать ся. А як хто що буде казати, батько, брат або наречений, то ми йому покажемо, де раки зимують, щоб не бунтував проти панів та князів, та християнської віри.

Слухав усе те князь і дуже йому вподобала ся християнська віра. Поїхав він у Херсон, охрестив ся сам, вернув ся і зараз же повиганяв зі свого дому всїх шістьсот покриток. Забрали дітей своїх бідолахи, заплакали, тай пішли світ за очи. Не по своїй охоті, а силоміць забрано їх до роспусного князя, а тепер іди, куди знаєш, батьки відцурали ся та бог зна де вони, як до них і дійдеш, а чужий нїхто не прийме, не дасть хлїба. Порадив ся ще князь з Греками як школи ставити, як грамоти вчити людей так, щоб паненятам лехко було вчити ся, а простим хлопцям трудно, дізнав ся, як можна хлопів тими святими буквами дурити, коли треба вживати жандарів, а коли хреста і коли шибеницю. Після сього постановив хрестити весь руський нарід.

Зігнали до Києва нарід, попалили та потопили в Днїпрі поганських богів і богиків, а нарід весь охрестили. Охрестили вони його в ріцї Днїпрі, росказали про нового страшного бога, що він один і як він у пекло забере всїх, хто проти нього і князів та попів стає і про те, як сина його мучили за те, що хлопів бунтував проти панів, і пустили до дому. А потім трохи згодом почали вже хрестити, як прийшло ся збирати податки тай до сеї пори хрестять і в шию і в потилицю. Як почали збирати податки, завели ся у князів гроші і давай вони ставити церкви і палати в Києві. Пють, гуляють князї та бояри, бенкетують. Потім тих князів після Володимира расплодила ся велика сила, порозходили ся вони по ріжних містах і давай тими містами правити. Але кождого кортїло правити самим Києвом і тому почали вони заводити постійні війська і ходити один на другого війною, щоб здобути собі Київ.

Кількасот років князї били ся між собою, поки так не знищили народу, що й дивити ся богови жаль було, як той простий хлоп бідує через князївські примхи. Один князь, Андрій Боголюбський, здобувши собі досить війська і товаришів инших князїв, напав на Київ і так його знищив з тої любови до бога, що мало не всї церкви, каменицї і мури зруйнував і попалив, так що для Татар уже не багато осталось. Винищив хлопів на київській землї, так що вовки кругом почали гуляти. І били ся все хлоп з хлопом, бо позадурювано їх святим письмом, святими буквами, кождий князь казав, що йому має помогти бог, а хлопи слухали його і несли свої голови для добра князїв.

От коли вже й витримати не можна було тим хлопам, коли їх жалісні риданя летїли в саме небо й не давали спокою нї святим нї ангелам, а крівaві горячі сльози пекли матїр святу землю, зібрали ся знов на раду ангели і господь. Чорні хмари понависали над українською землею, туман залягав лїси, поля, озера і ріки, святий архангел Михайло стояв на вартї страшний і гнївний, з вогняного меча, що був у його руцї, вилїтали страшні іскри, блискавицї і роздирали собою хмари від краю до краю. Гавриїл стояв на вколїшках і ридав, розуміючи божу правду. Серед страшного грому розлїг ся голос Господень: „Знищу гадюче князївське сїмя, знищу віру ману і все знищу". — Михайло шмагнув своїм страшним мечем, дикі орди Татар залягли українську землю і вона на довгий час замовкла, занїміла. Що потім дїяло ся, як знов ожила Україна і як знов почали її мучити і роздирати святими буквами та вірою й мовою пани, котрі переходили то на Москалів то на Поляків, щоб сильнїйше осїдлати робочий хлопський люд при помочи московських і польських панів та лїпше визискувати, щоб загарбати в свої руки ті розкішні українські землї, що такі родючі, від хлопської крови пролятої на нїй про се може поговоримо иншим разом.

Вийшли з друку такі книжки:

М. Михайленко — Національне питанне в Росії й війна. Зміст: І. Національна справа й держава; II. Національна справа в російській державі; III. Українська національна справа в російській державі; IV. Український нарід і теперішна війна.

Юрій Ручка — Російські соціялісти й теперішня війна. Зміст: Передмова редакції — Українці, Росія й війна; Вступ — Характеристика російського соціялістичного руху; І. Російські соціялісти й теперішна війна; II. Критика поглядів Плеханова і Троцкого в справі теперішної війни; III. Будучність інтернаціоналу й федерація держав; IV. Висновки; Додаток — погляди німецького соціялістичного посла Ленша про будучність царату.

М. Михайленко — Росія й Україна. Зміст: Передмова редакції; І. Вступ; II. Політика російського уряду супроти України. 1. Від Переяславського договору до повного зруйновання самостійности України. 2. Російський уряд супроти українського національного відродженя; 3. „Конституційна Росія“ й українська справа; III. Українська справа й російське громадянство. 1. Від початку 19-ого століття до революції 1905—1906 років. 2. Під час „конституційної“ ери. Додаток — Розвиток польської політичної думки в українській справі. IV. Росія й українська справа в Австрії. V. Українська справа й польсько-російські відносини; VI. Протиукраїнські пляни Росії в теперішній війні; VII. Україна й теперішня війна.

М. Залізняк — Самостійна Україна — несоціялістичне гасло?

М. Залізняк — Українці, Росія й війна. (Замітки й матеріяли.)

М. Михайленко — „Визвольні Маніфести“ російського уряду в теперішній війні. Зміст: Маніфест до Поляків; Маніфест до народів Австрії; Маніфест до „російського народу“ в Австрії; Російське поступове громадянство на послугах російського уряду.

В. Лібкнехт — Чи Европа має скозачіти? Зміст: Від редакції; Передне слово; Сором Европи; Війна на сході; Завіщанє Петра Великого; Війна на овиді; До політичної ситуації; Політичне положенє; Слово до німецьких соціялдемократів; Чотири тижні пізнійше.

Ф. Волховський — Казка про салдатську душу, друге українське виданнє.

Ф Волховський — Казка про неправедного царя, друге українське виданнє.

Ф. Волховський: Як мужик став довжником у всїх.

С. Дікштайн — Хто з чого живе?

М. Драгоманів — Віра і громадські справи, друге українське виданнє.

В. Швачка — Чому позичали віру?

В. Рюминський — Повстанє селян в Анґлїї, друге українське виданнє.

М. Лозинський — Українська Галичина — окремий коронний край.

М. Драгоманів — Чудацькі думки про українську національну справу.

Др. Осип Назарук: Що се є: суспільні кляси, боротьба кляс, буржуазія, пролєтаріят, капіталїзм і орґанїзація?

В нїмецькій мові вийшли:

Georg Ruczka: Die russischen Sozialisten und der gegenwärtige Krieg.

Georg Ruczka: Die französischen Sozialisten und der Krieg.

Друкують ся або готують ся до друку:

1. **Галичина й її національне значінє для України.**
2. **М. Лозинський — Утворенє українського коронного краю в Австрії.**
3. **Х. Житловський — Соціялїзм і національне питанє.**
4. **М. Борисов — Соціялїзм і проблєма національної автономії.**
5. **Національна справа й Партія Соціялїстів-Революціонерів.**
6. **К. Кавтський — Національність й інтернаціональність.**
7. **К. Кавтський — Національна держава, імперіялїстична держава й союз держав.**
8. **Дмитро Сметанка — Соціялїзм, завойовницька полїтика, патріотизм і націоналїзм.**
9. **Ж. Жорес — Батьківщина і робітництво.**

10. І. Сокира — Хай Европа козачіє!
11. Е. Бернштайн. — Інтернаціонал робітничої кляси й европейська війна.
12. Вандервельд — Ідеалїзм в марксізмі.
13. М. Драгоманів — Листи на наддніпрянську Україну.
14. М. Драгоманів — Про неволю віри.
15. М. Драгоманів — Рай і поступ.
16. Е. Пернерсторфер — Про новітній націоналїзм.
17. К. Ляйтнер — Імперіялїзм московського народу.
18. К. Реннер — Національна справа, імперіялїзм і соціялїзм.
19. А. Бах — Цар — Голод, друге українське виданнє.
20. Панщина й її упадок в західній Европі.
21. Як бороти ся за землю і волю.
22. Що таке свобода й як її здобувати.
23. Від самодержавства до народоправства.
24. Національна справа в Росії й як її полагодити.
25. Чи є тепер панщина?
26. Боротьба за землю і волю в Росії.
27. Французька армія під час великої революції.
28. Славетні дні турецького війська.

